

SA'DIY SHEROZIY VA UNING IJODIDAGI O'ZIGA XOSLIK ("GULISTON" VA "BO'STON" ASARLARI MISOLIDA)

Abdusalomova Aziza Xomidovna

Samarqand davlat universiteti

Ingliz va roman- german tillari kafedrası o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11103316>

Annotatsiya: Ushbu tezisdá buyuk fors-tojik adabiyotining namoyondasi, mahorat va iste'dod egasi bo'lgan Muslihiddin Sa'diy Sheroziyning Guliston asari va uning o'zbekcha tarjimasi borasida fikr-mulohazalar keltirilgan bo'lib, uning tarjimasidagi o'ziga xoslik va asl mazmuniga oid bazi masalalarga ham alohida to'xtalib o'tilgan.

Kalit so'zlar: Sa'diy Sheroziy, Guliston, o'zbekcha tarjima, Bo'ston.

Аннотация: В тезисе рассматривается книга Муслихиддина Саади Шерози под названием «Гулистон», проявление великой арабо-таджикской литературы, художественного мастерства и талантов, а также некоторые вопросы, связанные с уникальностью и оригинальным содержанием его перевода.

Ключевые слова: Саади Шероziy, Гулистан, узбекский перевод, Бостон.

Sa'diy Sheroziy ijodining mahsuli dunyoning o'nlab tillariga tarjima qilingani uning ahamiyati nechog'li yuqoriligidan dalolat beradi. Mufakkir asarlari tarjimasi haqida so'z ketganda, Shoislom Shomuhamedovning Sa'diyga xos betakror ruhiyatni saqlab qolgan, ya'ni barchaga ma'lum haqiqatni shoirforschada bayon etganidek yuksak nazokat va fusunkor shaklda o'zbek tilida ifodalay olganini alohida ta'kidlash joiz. [2, 73-77]

Darhaqiqat, Sh.Shomuhamedov o'zbek ilm-fani va adabiyotida chuqur iz qoldirgan serqirra mufakkirlardan edi. Ushbu fikrning isboti sifatida Shoislom Shomuhamedov qalami ostidan chiqqan ilmiy tadqiqotlar, tarjima va badiiy asarlarning jami adadi olti yuzdan ortiqligi hamda forschadan qilingan tarjimalar nashrining umumiy soni bir milliondan oshganini eslatish mumkin. Bu borada gap ketganda, shubhasiz, Sa'diyning "Guliston" va "Bo'ston" asarlari tarjimasini alohida ta'kidlash joiz. "Guliston" didaktik asarlarga qayta-qayta murojaat qilish hayotiy zaruratga aylanmoqda. Biroq, ushbu ikki asarning o'zbekcha tarjimasi XX asrning 70-yillarida ilk bor nashr etilib, bugun ularni topish amrimahol bo'lib qolgani ham sir emas. Hatto mazkur nodir asarlarning o'zbekcha tarjimasini topishda nafaqat oddiy o'quvchi, balki mutaxassislar ham katta qiyinchilik sezmoqda.

Endi bu muammolarga hojat qolmadi. Gap shundaki, Sa'diy Sheroziy ijodining gultojlaridan sanalmish "Guliston" asarining o'zbekcha tarjimasi hamda "Sa'diy fenomeni" kitobi Moskvada nashr etildi. "Guliston" she'rlarni forschadan G'afur G'ulom bilan Shoislom Shomuhamedov, nasr qismini Rustam Komilov tarjima qilgan. Sheroziy she'riyatidan – "Bo'ston"ni forsiydan Xalqaro Firdavsiy mukofotining laureati Shoislom Shomuhamedov o'zbek tiliga o'giran. Ushbu xayrli ishni Alisher Shomuhamedov, Zohidullo Munavvarov hamda Sardor Mirzajonov amalga oshirdilar.

Ushbu nodir asarlar o'zbekcha tarjimasining yangi nashrlari kitob javoningizdagi sara asarlar qatoridan o'rin olishiga shubha yo'q.

Fors tojik adabiyotida Sa'diyning maqomi juda yuksak. Xususan, boy hayotiy tajriba asosida yaratgan «Bo'ston» (1257) va «Guliston» (1258) asarlari unga olamshumul shuhrat keltirdi. «Guliston» asari sakkiz bobdan iborat bo'lib, uning tarkibiy tuzilishi quyidagicha: debocha;

birinchi bob — podshohlar siyrati zikrida; ikkinchi bob — darveshlar axloqi zikrida; uchinchi bob — qanoat fazilati zikrida; to'rtinchi bob sukut saqlashning foydalari zikrida; beshinchi bob — ishq va yoshlik zikrida; oltinchi bob — qarilik va zaiflik zikrida; yettinchi bob — tarbiyat ta'siri zikrida; sakkizinchi bob — suhbat odobi zikrida [3, 42].

Sa'diyni g'azal janrining kashshofi va ustodi sifatida ham ulug'lashadi, chunki ungacha forsiy shariatning yetakchi janrlari qasida, doston, masnaviy, qit'a va ruboiy edi. Rudakiy, Sanoiy, Xoqoniy, Jamoddin va Kamoliddin Isfahoniylar ko'plab g'azallar yozgan bo'lsalar-da, ular qasida va qit'a xarakteriga ega bo'lib, o'zaro mustaqil alohida baytlardan g'azal yaratish an'anasini Sa'diy boshlab berdi. U g'azalchilikdagi o'zigacha olib borilgan izlanish va tajribalarni rivojlantirib, g'azalni takomilga yetkazdi, keyin Xusrav Dehlaviy, Hasan Dehlaviy, Xoju Kirmoniy kabi zabardast shoirlar uni yanada taraqqiy ettirib, Hofiz Sheroziyga yetkazdilar, Hofiz esa uni yuksak cho'qqiga olib chiqdi. Sa'diy g'azallari 4 devondan iborat bo'lib, ular «Tayyibot» («Latif g'azallar»). «Badoe'» («Yangi g'azallar»), «Xavotim» («Xotima g'azallar») va «G'azaliyoti qadim») («Eski g'azallar»)dan iborat.

«Sa'diy yolg'iz Eron emas, balki Osiyoning, Afriqoning hamma yerida hurmatli bir faylasufdir. Uning tarzi bayonining tarovatini va ifodasining qimmatini Ovrupo ilmu adab ahli ham ko'pdan beri tan olganlar», — deb yozadi mashhur major olimi Xerman Vamberi. Buyuk nemis shoiri va mutafakkiri I. V. Hyote Sa'diyni «juda mahsuldor va fayzlp», «hayot tajribasi bilan boyigan juda yaxshi shoir» deb hisoblagan.

Mashhur frantsuz faylasufi va adibi Volter «Guliston»dan xabardor bo'lgan va ba'zi she'rlarida undan foydalangan. Taniqli frantsuz masalchisi Lafonten ham «Guliston»dagi hikoyat va naqlardan o'z masallarida istifoda etgan. «Sa'diy yolg'iz Eron emas, balki Osiyoning, Afriqoning hamma yerida hurmatli bir faylasufdir. Uning tarzi bayonining tarovatini va ifodasining qimmatini Ovrupo ilmu adab ahli ham ko'pdan beri tan olganlar», — deb yozadi mashhur major olimi Xerman Vamberi. Buyuk nemis shoiri va mutafakkiri I. V. Hyote Sa'diyni «juda mahsuldor va fayzlp», «hayot tajribasi bilan boyigan juda yaxshi shoir» deb hisoblagan.

Mashhur frantsuz faylasufi va adibi Volter «Guliston»dan xabardor bo'lgan va ba'zi she'rlarida undan foydalangan. Taniqli frantsuz masalchisi Lafonten ham «Guliston»dagi hikoyat va naqlardan o'z masallarida istifoda etgan.

References:

1. Xayrullaev M.M. Uyg'onish davri va Sharq mutafakkirlari. Toshkent: O'zbekiston, 1971. - 310 b.
2. K. B. Murotmusaev, M.Z. Dzhelyalov, M.J. Boltaeva. Psychological Aspects of Human Health And The Power Of Love. The American Journal of Applied sciences. February 25, 2021 p 73-77.
3. Hayitmetova A. "Bo'ston" va o'zbek adabiyoti // Shayx Sa'diy va o'zbek adabiyoti. - Tehron-Toshkent, 2004. 42-b.